ЗАКОН УКРАЇНИ

Про бібліотеки і бібліотечну справу

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, № 7, ст.45)

{Вводиться в дію Постановою ВР
№ 33/95-ВР від 27.01.95, ВВР, 1995, № 7, ст. 46}

{В редакції Закону
№ 1561-III від 16.03.2000, ВВР, 2000, № 23, ст.177}

{Із змінами, внесеними згідно із Законами
№ 2120-III від 07.12.2000, ВВР, 2001, № 2-3, ст.10
№ 2905-III від 20.12.2001, ВВР, 2002, № 12-13, ст.92
№ 380-IV від 26.12.2002, ВВР, 2003, № 10-11, ст.86
№ 594-IV від 06.03.2003, ВВР, 2003, № 24, ст.159
№ 1344-IV від 27.11.2003, ВВР, 2004, № 17-18, ст.250
№ 107-VI від 28.12.2007, ВВР, 2008, № 5-6, № 7-8, ст.78 - зміни діють по 31 грудня 2008 року}

{Додатково див. Рішення Конституційного Суду
№ 10-рп/2008 від 22.05.2008}

{Із змінами, внесеними згідно із Законами
№ 1388-VI від 21.05.2009, ВВР, 2009, № 39, ст.557
№ 5461-VI від 16.10.2012, ВВР, 2014, № 5, ст.62
№ 1166-VII від 27.03.2014, ВВР, 2014, № 20-21, ст.745
№ 76-VIII від 28.12.2014, ВВР, 2015, № 6, ст.40 - щодо набрання чинності норм зазначеного Закону див. "Прикінцеві положення"
№ 911-VIII від 24.12.2015, ВВР, 2016, № 5, ст.50
№ 927-VIII від 25.12.2015, ВВР, 2016, № 6, ст.61
№ 954-VIII від 28.01.2016, ВВР, 2016, № 10, ст.102
№ 955-VIII від 28.01.2016, ВВР, 2016, № 10, ст.103
№ 124-IX від 20.09.2019, ВВР, 2019, № 46, ст.295
№ 1089-IX від 16.12.2020
№ 1414-IX від 27.04.2021, ВВР, 2021, № 28, ст.233
№ 4196-IX від 09.01.2025}

{Установити, що у 2016 році норми і положення частини третьої статті 15 цього Закону застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів та бюджету Фонду соціального страхування України згідно із Законом № 928-VIII від 25.12.2015}

{Установити, що у 2017 році норми і положення частини шостої статті 30 цього Закону застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів згідно із Законом № 1801-VIII від 21.12.2016}

{У тексті Закону слова "спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у сфері культури" в усіх відмінках замінено словами "центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтв" у відповідному відмінку згідно із Законом № 5461-VI від 16.10.2012}

Цей Закон визначає статус бібліотек, правові та організаційні засади діяльності бібліотек і бібліотечної справи в Україні. Цей Закон гарантує право на вільний доступ до інформації, знань, залучення до цінностей національної та світової культури, науки та освіти, що зберігаються в бібліотеках.

Розділ I
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

У цьому Законі нижченаведені терміни вживаються в такому значенні:

бібліотека - інформаційний, культурний, освітній заклад (установа, організація) або структурний підрозділ, що має упорядкований фонд документів, доступ до інших джерел інформації та головним завданням якого є забезпечення інформаційних, науково-дослідних, освітніх, культурних та інших потреб користувачів бібліотеки;

бібліотека-депозитарій - бібліотека, яка забезпечує постійне зберігання бібліотечного фонду, сформованого з документів, що рідко використовуються і мають наукову та/або художню цінність;

бібліотечна послуга - результат діяльності бібліотеки із задоволення інформаційних, науково-дослідних, освітніх, культурних та інших потреб користувачів бібліотеки;

бібліотечна система України - розгалужена мережа бібліотек різних видів, пов'язаних взаємодією і взаємовикористанням бібліотечних ресурсів;

бібліотечна справа - галузь інформаційної, культурної та освітньої діяльності суспільства, спрямована на створення і розвиток мережі бібліотек, формування, опрацювання, упорядкування та зберігання бібліотечних фондів, організацію бібліотечного, інформаційного та довідково-бібліографічного обслуговування користувачів бібліотеки, підготовку та підвищення кваліфікації фахівців у галузі бібліотечної справи, наукове та методичне забезпечення розвитку бібліотечної діяльності;

бібліотечний фонд - упорядковане зібрання документів, що зберігається в бібліотеці;

бібліотечні ресурси - упорядковані бібліотечні фонди документів на різних носіях інформації, бази даних, мережні інформаційні ресурси, довідково-пошуковий апарат, матеріально-технічні засоби опрацювання, зберігання та передачі інформації;

документ - матеріальна форма одержання, зберігання, використання і поширення інформації, зафіксованої на папері, магнітній, кіно-, фотоплівці, оптичному диску або іншому носієві;

депонування - форма збирання і розповсюдження рукописних робіт, переважно наукових;

користувач бібліотеки - фізична чи юридична особа, яка звернулася до послуг бібліотеки;

міжбібліотечний абонемент - форма бібліотечного обслуговування, заснована на взаємному використанні бібліотечних фондів і довідково-пошукового апарату бібліотек;

централізована бібліотечна система - об'єднання бібліотек в єдине структурно-цілісне утворення, куди входить центральна бібліотека.

{Стаття 1 в редакції Закону № 1388-VI від 21.05.2009}

Стаття 2. Законодавство України про бібліотеки і бібліотечну справу

Законодавство України про бібліотеки і бібліотечну справу базується на Конституції України і складається з цього Закону та інших законів, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та інших нормативно-правових актів.

{Частина перша статті 2 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5461-VI від 16.10.2012}

Якщо міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що містяться в законодавстві України про бібліотеки і бібліотечну справу, то застосовуються правила міжнародного договору.

Стаття 3. Сфера дії Закону

Дія цього Закону поширюється на мережу діючих бібліотек усіх форм власності та підпорядкування і організацію бібліотечної справи.

Розділ II
ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА В ГАЛУЗІ БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ

Стаття 4. Державна політика в галузі бібліотечної справи

Основою державної політики в галузі бібліотечної справи є реалізація прав громадян на бібліотечне обслуговування, забезпечення загальної доступності до інформації та культурних цінностей, що збираються, зберігаються та надаються в тимчасове користування бібліотеками.

Держава:

підтримує бібліотечну справу та її розвиток шляхом гарантованого фінансування бібліотек, пільгової податкової, кредитної та цінової політики;

фінансує створення інформаційних мереж і електронних комунікаційних систем для інформаційного обміну, входження у світові глобальні комп'ютерні мережі, об'єднання та забезпечення доступності розподілених бібліотечних ресурсів;

{Абзац третій частини другої статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1089-IX від 16.12.2020}

стимулює взаємовикористання бібліотечних ресурсів через систему міжбібліотечного абонемента, зведених каталогів, депозитаріїв, обмінних бібліотечних фондів, інтеграцію бібліотек України у світовий інформаційний простір;

координує діяльність бібліотек усіх форм власності, регулює діяльність бібліотек, що є в державній і комунальній власності;

{Абзац п'ятий частини другої статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1388-VI від 21.05.2009}

стимулює забезпечення бібліотек сучасною вітчизняною книжковою продукцією, світовою літературою в перекладі українською мовою на різних носіях, у тому числі адаптованих для сліпих, осіб з порушеннями зору та осіб з дислексією;

{Частину другу статті 4 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 927-VIII від 25.12.2015}

забезпечує запровадження та функціонування дієвої системи електронного книгокористування та обігу електронних книг через бібліотеки;

{Частину другу статті 4 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 927-VIII від 25.12.2015}

розвиває вітчизняний напрям з формування та впорядкування електронних книг, каталогів, баз даних;

{Частину другу статті 4 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 927-VIII від 25.12.2015}

створює умови та координує діяльність з функціонування електронних бібліотек, у тому числі у спеціальному цифровому форматі для сліпих, осіб з порушеннями зору та осіб з дислексією;

{Частину другу статті 4 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 927-VIII від 25.12.2015}

забезпечує розвиток бібліотечного обслуговування соціально незахищених верств населення;

розробляє програми розвитку бібліотечної справи та забезпечує їх цільове фінансування;

створює умови для міжнародного співробітництва бібліотек.

Розділ III
БІБЛІОТЕЧНА СИСТЕМА УКРАЇНИ

Стаття 5. Основи організації та функціонування бібліотечної системи України

Бібліотечна система України функціонує на основі скооперованого комплектування фондів та обробки документів, довідково-пошукового апарату, взаємовикористання бібліотечних ресурсів, а також організації науково-дослідної, науково-бібліографічної та науково-методичної роботи.

Стаття 6. Види бібліотек

За значенням бібліотеки поділяються на:

всеукраїнські загальнодержавного значення (національні, державні);

республіканські (Автономної Республіки Крим);

обласні;

міські;

районні;

селищні;

сільські.

За змістом бібліотечних фондів бібліотеки є:

універсальні;

галузеві;

міжгалузеві.

За призначенням бібліотеки поділяються на:

публічні (загальнодоступні), у тому числі спеціалізовані для дітей, юнацтва, осіб з фізичними вадами;

спеціальні (академій наук, науково-дослідних установ, навчальних закладів, підприємств, установ, організацій).

{Частина третя статті 6 в редакції Закону № 1388-VI від 21.05.2009}

Публічні, спеціальні та спеціалізовані бібліотеки можуть об'єднуватися у централізовані бібліотечні системи.

Стаття 7. Національна бібліотека України

Національна бібліотека України є провідним культурним, освітнім, науково-інформаційним державним закладом, що здійснює функції науково-дослідного, методичного та координаційного центру з питань бібліотекознавства, бібліографознавства, документознавства, бере участь у розробленні державної політики в галузі бібліотечної справи та її реалізації.

{Частина перша статті 7 в редакції Закону № 1388-VI від 21.05.2009}

Національна бібліотека України володіє потужним фондом вітчизняних і найважливіших науково значущих зарубіжних документів і задовольняє найрізноманітніші потреби суспільства, сприяє розвитку науки, освіти, культури, здійснює міжнародне співробітництво у формуванні та використанні світових бібліотечних ресурсів.

Бібліотечний фонд національної бібліотеки України є національним культурним надбанням Українського народу, невід'ємною складовою частиною культурної спадщини та перебуває під охороною держави.

Загальнодержавне спрямування діяльності національної бібліотеки України забезпечується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтв.

Національна бібліотека України має право на одержання обов'язкового безоплатного примірника документів згідно із законом.

Статус національної надається державній бібліотеці згідно із законодавством.

Стаття 8. Державна бібліотека

Державна бібліотека - бібліотека загальнодержавного значення, що здійснює бібліотечне, бібліографічне, інформаційне обслуговування користувачів і виконує функцію всеукраїнського науково-дослідного, методичного та організаційного центру бібліотек відповідної галузі або категорій користувачів.

{Частину другу статті 8 виключено на підставі Закону № 1388-VI від 21.05.2009}

Державна бібліотека має право на одержання обов'язкового безоплатного примірника документів згідно із законом.

Стаття 9. Центральні бібліотеки

Центральні бібліотеки - головні бібліотеки регіонів, які зобов'язані формувати, зберігати та надавати в користування найбільш повне зібрання документів у межах своєї території, організовувати взаємовикористання бібліотечних ресурсів і надавати методичну допомогу бібліотекам різних видів відповідних територій.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування повинні забезпечувати пріоритетне додаткове бюджетне фінансування центральних бібліотек відповідно до обсягів їх діяльності.

Центральні бібліотеки беруть участь у розробленні та реалізації державних і регіональних програм у межах своєї компетенції та програм розвитку бібліотечної справи, створенні інформаційних мереж на основі єдиних правил обробки документів і обміну даних.

{Частина третя статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законом № 124-IX від 20.09.2019}

Стаття 10. Організація взаємодії бібліотек

Для більш повного задоволення потреб користувачів бібліотек в інформації, раціонального використання бібліотечних ресурсів органи державної влади та органи місцевого самоврядування стимулюють взаємодію бібліотек і створюють умови для розвитку міжбібліотечного абонемента, зведених каталогів автоматизованих баз даних, депозитаріїв.

Забезпечення взаємодії бібліотек різних видів покладається на центральні бібліотеки відповідних територій, якими є:

на загальнодержавному рівні - національні та державні бібліотеки;

в Автономній Республіці Крим - Республіканська універсальна наукова бібліотека імені І. Франка;

на обласному рівні - обласні універсальні наукові бібліотеки;

на міському рівні - міські публічні бібліотеки або центральні бібліотеки міської централізованої бібліотечної системи;

на районному рівні - районні бібліотеки або центральні бібліотеки районної централізованої бібліотечної системи.

Стаття 11. Взаємодія бібліотек України з підприємствами, установами та організаціями

Бібліотеки України є складовою частиною інформаційної системи держави.

З метою забезпечення раціонального використання бібліотечних ресурсів як складової частини інформаційних ресурсів держави бібліотеки взаємодіють з підприємствами, установами та організаціями, які мають бази даних та діяльність яких пов'язана із створенням, збиранням, обробкою, накопиченням та збереженням інформації.

Взаємодія бібліотек з підприємствами, установами та організаціями може здійснюватися в рамках державних і регіональних програм у межах своєї компетенції та програм розвитку бібліотечної справи, а також на основі укладених угод.

Розділ IV
ПОРЯДОК СТВОРЕННЯ, РЕОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЛІКВІДАЦІЇ БІБЛІОТЕК

Стаття 12. Створення бібліотек

Бібліотеки створюються з урахуванням соціально-економічних, національних, культурно-освітніх і виробничих потреб суспільства згідно з соціальними нормативами, встановленими відповідними органами державної влади.

Бібліотеки можуть створюватися на основі усіх форм власності, передбачених законами України. Засновниками бібліотек можуть бути органи державної влади, органи місцевого самоврядування, самоврядні організації, фізичні та юридичні особи, у тому числі іноземні, в порядку, передбаченому законом.

Бібліотека може не мати статусу юридичної особи та перебувати у складі підприємства, установи або організації.

{Частину четверту статті 12 виключено на підставі Закону № 1388-VI від 21.05.2009}

Бібліотека діє на основі статуту (положення), що затверджується її засновником (засновниками). У статуті (положенні) бібліотеки визначаються її статус, форма власності, джерела фінансування, вид і профіль діяльності.

Стаття 13. Державна реєстрація бібліотек

Державна реєстрація бібліотек незалежно від форми власності проводиться за їх місцезнаходженням відповідно до закону.

{Стаття 13 в редакції Закону № 1388-VI від 21.05.2009}

Стаття 14. Реорганізація та приватизація бібліотек

Реорганізація бібліотек здійснюється відповідно до законодавства України.

Бібліотеки, що є юридичними особами, не підлягають приватизації.

У разі приватизації будівель, споруд, приміщень, в яких розміщені бібліотеки, що є у державній або комунальній власності, та відмови нового власника надавати в користування займані бібліотеками будівлі, споруди, приміщення органи, що приймають рішення про приватизацію цих будівель, споруд, приміщень, забезпечують бібліотеки будівлями, спорудами, приміщеннями, збудованими за спеціальними проектами, або іншими упорядкованими приміщеннями, що відповідають умовам обслуговування користувачів бібліотек і зберігання бібліотечних фондів.

У разі приватизації майна юридичної особи, в складі якої перебуває бібліотека, одночасно з зазначеним майном можуть бути приватизовані бібліотечні фонди та майно, необхідне для її діяльності, за наявності зобов'язання нового власника продовжити подальше функціонування бібліотеки протягом десяти років. У разі відсутності такого зобов'язання зазначене майно не підлягає приватизації, а рішення щодо подальшого його використання приймається відповідно до законодавства.

Стаття 15. Ліквідація бібліотек

Бібліотеки ліквідуються за рішенням:

власника;

засновника - за згодою власника;

в інших випадках, передбачених законодавством.

У разі ліквідації державних та комунальних підприємств, установ, організацій, у складі яких перебувають бібліотеки, бібліотечні фонди та майно, необхідне для діяльності бібліотеки, передаються до бібліотек, що є у державній та комунальній власності, згідно з рішенням відповідних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Доцільність реорганізації та ліквідації бібліотек, що є у державній та комунальній власності, визначається відповідними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтв.

Розділ V
БІБЛІОТЕЧНІ ФОНДИ

Стаття 16. Бібліотечні фонди

Бібліотечні фонди формуються відповідно до значення, складу користувачів бібліотеки та виду бібліотеки як упорядковане зібрання документів.

Державний бібліотечний фонд України складається з фондів бібліотек, що є у державній і комунальній власності, фондів бібліотек самоврядних організацій, взаємопов'язаних скооперованим комплектуванням, єдиним довідково-пошуковим апаратом, системою депозитарного зберігання, перерозподілу та взаємовикористання фондів і відображає науковий, культурний, інформаційний потенціал суспільства.

Особливо цінні, рідкісні документи та колекції включаються до Державного реєстру національного культурного надбання України згідно з положенням, яке затверджується Кабінетом Міністрів України.

З метою забезпечення збереження документів та колекцій, внесених та/або які підлягають внесенню до Державного реєстру національного культурного надбання, створюються їх страхові копії у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтв.

{Статтю 16 доповнено частиною згідно із Законом № 1388-VI від 21.05.2009}

Архівні документи, зібрані в бібліотеці, входять до складу Національного архівного фонду України згідно з Законом України "Про Національний архівний фонд та архівні установи".

{Частина статті 16 із змінами, внесеними згідно із Законом № 594-IV від 06.03.2003}

Для документів, що внесені або підлягають внесенню до Державного реєстру національного культурного надбання України, та документів, що є унікальними документами Національного архівного фонду України і зберігаються в бібліотеках, встановлюється особливий режим охорони, зберігання та використання.

{Частина статті 16 із змінами, внесеними згідно із Законом № 594-IV від 06.03.2003}

У разі, якщо бібліотека не забезпечує необхідні умови для зберігання та використання документів, внесених до Державного реєстру національного культурного надбання України, вони можуть бути передані іншим бібліотекам згідно з рішенням відповідних органів виконавчої влади за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтв.

Стаття 17. Комплектування бібліотечних фондів

Комплектування бібліотечних фондів здійснюється шляхом отримання обов'язкового примірника документів у порядку, встановленому законом, документів, що випускаються за цільовими програмами книговидання або закуповуються відповідно до державних цільових програм, придбання документів за готівковий і безготівковий рахунки, документообміну, отримання в дарунок, депонування та з інших джерел.

{Частина перша статті 17 в редакції Закону № 1388-VI від 21.05.2009}

Маловживані, але цінні в науковому та художньому відношенні документи передаються в бібліотеки-депозитарії. Порядок передачі зазначених документів у бібліотеки-депозитарії визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтв.

Стаття 18. Облік, зберігання та використання документів

Облік, зберігання та використання документів, що знаходяться в бібліотечних фондах, здійснюються відповідно до правил, затверджених центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтв.

{Частина перша статті 18 із змінами, внесеними згідно із Законом № 124-IX від 20.09.2019}

Власник (засновник) бібліотеки зобов'язаний забезпечувати належні матеріально-технічні умови для зберігання та використання бібліотечних фондів.

Вилучення з бібліотечних фондів документів, у тому числі ветхих, тих, що втратили актуальність, наукову та виробничу цінність або які мають дефект, дублетних здійснюється у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтв. Вилучення документів з бібліотечних фондів за ідеологічними чи політичними ознаками забороняється.

Документи, що не входять до Державного реєстру національного культурного надбання України, можуть бути передані безкоштовно із фондів одних бібліотек іншим або реалізовані.

Розділ VI
ОБОВ'ЯЗКИ ТА ПРАВА БІБЛІОТЕК

Стаття 19. Обов'язки бібліотек

Бібліотеки своєю діяльністю забезпечують реалізацію прав громадян на бібліотечне обслуговування, встановлених цим Законом.

Бібліотеки обслуговують користувачів бібліотеки згідно із правилами користування бібліотекою, розробленими на основі типових правил, затверджених центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтв.

Використання бібліотеками відомостей про користувачів бібліотеки та їх інтереси з будь-якою метою, крім наукової, без їх згоди не допускається.

Бібліотеки, незалежно від форм власності, що мають у своїх фондах особливо цінні та рідкісні видання, колекції, віднесені до національного культурного надбання, забезпечують їх належне зберігання і несуть відповідальність за їх облік, включення до автоматизованих баз даних, а також державну реєстрацію.

Бібліотеки, незалежно від форм власності, не мають права вилучати та реалізовувати документи, віднесені до цінних і рідкісних видань, унікальних документальних пам'яток, крім випадків, передбачених законодавством.

Бібліотеки зобов'язані звітувати про свою діяльність перед своїми засновниками та громадськістю.

Бібліотеки, незалежно від форм власності та підпорядкування, зобов'язані виконувати відповідні норми та правила, встановлені в галузі бібліотечної справи.

Стаття 20. Права бібліотек

Бібліотеки в порядку, передбаченому їх статутами (положеннями), мають право самостійно:

визначати зміст, напрями та форми своєї діяльності;

здійснювати господарську діяльність, відкривати в порядку, визначеному законодавством, рахунки в установах банків, у тому числі валютні, встановлювати перелік платних послуг;

визначати джерела комплектування своїх фондів;

встановлювати пільги для окремих категорій користувачів бібліотеки;

визначати при наданні користувачам бібліотеки документів розмір коштів, що передаються бібліотеці як забезпечення виконання зобов’язань щодо повернення одержаних у бібліотеці документів, у випадках, передбачених правилами користування бібліотеками;

визначати види та розміри компенсації шкоди, заподіяної користувачами бібліотеки, у тому числі пені за порушення термінів користування документами;

визначати умови використання бібліотечних фондів на основі договорів з юридичними та фізичними особами;

вилучати та реалізовувати документи із своїх фондів відповідно до нормативно-правових актів;

здійснювати у встановленому порядку співробітництво з бібліотеками та іншими установами і організаціями іноземних держав, вести міжнародний документообмін, бути членом міжнародних організацій, брати участь у реалізації державних і регіональних програм у межах своєї компетенції та програм розвитку бібліотечної справи;

організовувати роботу молодіжних просторів, залучати суб’єктів молодіжної роботи до здійснення молодіжної роботи на базі бібліотек;

здійснювати іншу діяльність, спрямовану на виконання статутних завдань, яка не суперечить закону.

{Частина перша статті 20 в редакції Закону № 1414-IX від 27.04.2021}

Бібліотека має право на захист створених нею баз даних, інших об'єктів інтелектуальної власності бібліотеки згідно із законодавством.

Розділ VII
ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ГРОМАДЯН, ПІДПРИЄМСТВ,

УСТАНОВ І ОРГАНІЗАЦІЙ НА БІБЛІОТЕЧНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ

Стаття 21. Права громадян, підприємств, установ і організацій на бібліотечне обслуговування

Громадяни України незалежно від статі, віку, національності, освіти, соціального походження, політичних та релігійних переконань, місця проживання мають право на бібліотечне обслуговування, яке може бути у формі:

абонемента (у тому числі міжбібліотечного);

системи читальних залів;

дистанційного обслуговування технічними засобами електронних комунікацій;

{Абзац четвертий частини першої статті 21 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1089-IX від 16.12.2020}

бібліотечних пунктів;

пересувних бібліотек.

Громадяни України, підприємства, установи та організації мають право вільного вибору бібліотек відповідно до своїх потреб.

Права громадян України, підприємств, установ і організацій на бібліотечне обслуговування забезпечуються створенням мережі бібліотек та різноманітністю їх видів, безкоштовністю основних бібліотечних послуг.

Іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами на бібліотечне обслуговування, що і громадяни України.

Стаття 22. Права користувачів бібліотеки

Доступ до документів та надання бібліотечних послуг користувачам бібліотек здійснюються з додержанням вимог щодо забезпечення охорони державної таємниці, забезпечення зберігання фондів бібліотек, а також відповідно до статутів (положень) бібліотек, правил користування бібліотеками.

Користувачі бібліотек мають право:

безоплатно користуватися інформацією про склад бібліотечних фондів через довідково-пошуковий апарат (крім комерційних баз даних);

безоплатно отримувати консультаційну допомогу в пошуку та виборі джерел інформації;

безоплатно отримувати у тимчасове користування документи із фондів бібліотеки, крім документів, придбаних за кошти, одержані від господарської діяльності бібліотеки;

одержувати документи або їх копії по міжбібліотечному абонементу;

одержувати інформацію з інших бібліотек, користуючись каналами зв'язку;

користуватися іншими видами послуг, у тому числі на платній основі;

брати участь у роботі бібліотечних рад.

Користувачі бібліотек з вадами зору мають право на одержання документів на спеціальних носіях інформації через мережу спеціалізованих та інших загальнодоступних бібліотек.

Користувачі бібліотек дитячого та юнацького віку мають право на бібліотечне обслуговування у загальнодоступних та спеціалізованих бібліотеках.

Стаття 23. Обов'язки користувачів бібліотек

Користувачі бібліотек зобов'язані:

дотримуватися правил користування бібліотеками;

замінювати втрачені (пошкоджені) документи, одержані з фондів бібліотек, рівноцінними або відшкодовувати їх ринкову вартість у розмірах, встановлених правилами користування бібліотекою.

Розділ VIII
УПРАВЛІННЯ БІБЛІОТЕЧНОЮ СПРАВОЮ

Стаття 24. Державне управління бібліотечною справою

Загальне методичне керівництво бібліотеками та координацію їх роботи здійснює центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтв.

Керівники державних та комунальних бібліотек, керівники централізованих бібліотечних систем призначаються на посаду шляхом укладення з ними контракту на п’ять років за результатами конкурсу.

{Статтю 24 доповнено новою частиною згідно із Законом № 955-VIII від 28.01.2016}

Порядок проведення конкурсу та вимоги до кандидатів на посаду керівника державної чи комунальної бібліотеки, централізованої бібліотечної системи визначаються статтями 21^{1}-21^{5} Закону України "Про культуру".

{Статтю 24 доповнено новою частиною згідно із Законом № 955-VIII від 28.01.2016}

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтв:

забезпечує формування державної політики щодо бібліотечної справи в Україні;

здійснює координацію робіт щодо об'єднання бібліотек в єдину бібліотечно-інформаційну систему;

сприяє централізованому комплектуванню і використанню бібліотечних фондів;

сприяє створенню умов для функціонування електронних бібліотек, у тому числі аудіокниг, аудіодокументів у спеціальному цифровому форматі для сліпих, осіб з порушеннями зору та осіб з дислексією;

{Частину статті 24 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 927-VIII від 25.12.2015}

проводить атестацію бібліотечних кадрів та визначає порядок її проведення;

здійснює розробку державних бібліотечних правил, інструкцій та положень.

{Абзац сьомий частини четвертої статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законом № 124-IX від 20.09.2019}

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах культури та мистецтв:

розробляє та реалізує державні програми в межах своєї компетенції та програми розвитку бібліотечної справи;

організує підготовку та перепідготовку бібліотечних кадрів, підвищення їх кваліфікації;

здійснює контроль за діяльністю бібліотек, що є у державній і комунальній власності, збереженням ними бібліотечного фонду України;

сприяє науковим дослідженням, методичному забезпеченню бібліотечної справи;

заохочує працівників бібліотечних закладів згідно із законом.

{Частина статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1388-VI від 21.05.2009; в редакції Закону № 5461-VI від 16.10.2012}

Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, які мають у своєму підпорядкуванні бібліотеки, здійснюють керівництво підвідомчими їм бібліотеками.

Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, які мають у своєму підпорядкуванні бібліотеки, реалізують державну політику в галузі бібліотечної справи, визначають систему управління мережею підпорядкованих їм бібліотек, забезпечують координацію їх діяльності з бібліотечною системою центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтв.

{Частина статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5461-VI від 16.10.2012}

Стаття 25. Участь громадськості у бібліотечній справі

Громадяни та їх об’єднання мають право брати участь у фінансуванні та реалізації програм розвитку бібліотечної справи, підтримці творчих починань у діяльності бібліотек, у тому числі щодо організації роботи молодіжних просторів (виокремлений читальний зал, кімната або її частина) для здійснення молодіжної роботи, вирішенні соціальних і побутових проблем бібліотечних працівників. Це право реалізується шляхом створення читацьких рад бібліотек, благодійних організацій, розвитку спонсорства, меценатської діяльності, інших форм благодійної діяльності.

{Стаття 25 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1388-VI від 21.05.2009; текст статті 25 в редакції Закону № 1414-IX від 27.04.2021}

Розділ IX
ФІНАНСУВАННЯ, МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА МАЙНОВІ ПРАВА БІБЛІОТЕК

Стаття 26. Фінансування бібліотек

Основними джерелами фінансування бібліотек державної і комунальної форм власності є кошти відповідно державного та місцевих бюджетів; бібліотек, заснованих на інших формах власності, - кошти засновників.

За рахунок коштів державного та місцевих бюджетів здійснюються фінансування розробки і реалізації програм розвитку бібліотечної справи, будівництво та реконструкція бібліотечних будівель, споруд, приміщень, розвитку дистанційного обслуговування технічними засобами електронних комунікацій, інших форм обслуговування жителів віддалених районів, осіб з фізичними вадами.

{Частина друга статті 26 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1089-IX від 16.12.2020}

Суми витрат на поповнення бібліотечних фондів у Державному бюджеті України та місцевих бюджетах виділяються окремим рядком.

Додаткове фінансування бібліотек державної і комунальної форм власності може здійснюватися за рахунок:

коштів, що надходять від господарської діяльності, надання платних послуг;

коштів, одержаних за роботи (послуги), виконані на замовлення підприємств, установ, організацій та фізичних осіб;

доходів від надання в оренду приміщень, споруд, обладнання;

грантів, благодійних внесків, добровільних пожертвувань, грошових внесків, матеріальних цінностей, одержаних від фізичних і юридичних осіб, у тому числі іноземних;

коштів, отриманих бібліотеками як відсотки на залишок власних надходжень, отриманих як плата за послуги, що надаються ними згідно з основною діяльністю, благодійні внески та гранти і розміщених на поточних рахунках, відкритих у банках державного сектору;

інших не заборонених законодавством джерел.

Додаткове фінансування публічних бібліотек може здійснюватися Українським інститутом книги за рахунок коштів Державного бюджету України відповідно до Плану розвитку культури на відповідний рік, а також відповідно до державних програм, виконання яких покладено на центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтв, та/або за рахунок коштів, отриманих Українським інститутом книги як гранти, пожертви, дарунки тощо з цільовим призначенням на фінансування публічних бібліотек.

{Статтю 26 доповнено новою частиною згідно із Законом № 954-VIII від 28.01.2016}

Розмір плати за надання платних послуг встановлюється бібліотекою державної і комунальної форм власності щороку у національній валюті України.

Перелік платних послуг, які можуть надаватися бібліотеками державної і комунальної форм власності, затверджується Кабінетом Міністрів України.

Порядок надання платних послуг бібліотеками, заснованими на державній та комунальній формі власності, затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері культури.

У разі одержання коштів від надання платних послуг, добровільних пожертвувань фізичних і юридичних осіб, у тому числі іноземних, з інших джерел, не заборонених законодавством, бюджетні асигнування державних і комунальних бібліотек не зменшуються.

Фінансування приватних бібліотек здійснюється за рахунок коштів власника та інших джерел, не заборонених законодавством.

{Стаття 26 в редакції Закону № 911-VIII від 24.12.2015}

Стаття 27. Матеріально-технічне забезпечення бібліотек

Забезпечення бібліотек будівлями, спорудами, приміщеннями, збудованими за спеціальними проектами, або іншими упорядкованими приміщеннями, що відповідають умовам обслуговування користувачів бібліотек, зберігання бібліотечних фондів, відповідними засобами механізації та автоматизації бібліотечних процесів, розмножувальною технікою, іншим обладнанням та транспортом здійснюється їх власником (засновником).

Забороняється переміщення бібліотек без надання рівноцінного упорядкованого приміщення для обслуговування користувачів бібліотеки, роботи працівників, зберігання бібліотечних фондів.

Стаття 28. Майнові права бібліотек

Держава гарантує захист майнових прав бібліотек усіх форм власності.

Земельні ділянки, на яких розташовані бібліотеки, що є у державній і комунальній власності, передаються їм у безстрокове користування відповідно до земельного законодавства.

Бібліотечний фонд, будівлі, споруди, приміщення, обладнання та інше майно, що є державною або комунальною власністю, передаються засновником бібліотекам державної і комунальної власності на праві узуфрукта державного або комунального майна чи на іншому речовому праві на чуже майно, передбаченому законом.

{Частина третя статті 28 в редакції Закону № 4196-IX від 09.01.2025}

Будівлі, споруди, приміщення, майно, бібліотечні фонди, передані державним бібліотекам на праві узуфрукта державного майна чи на іншому речовому праві на чуже майно, передбаченому законом, є державною власністю незалежно від їх місцезнаходження.

{Частина четверта статті 28 в редакції Закону № 4196-IX від 09.01.2025}

Стаття 29. Господарська діяльність бібліотек

Бібліотеки здійснюють господарську діяльність відповідно до законодавства та їх статутів (положень) з дотриманням вимог щодо збереження бібліотечних фондів.

{Частина перша статті 29 в редакції Закону № 1388-VI від 21.05.2009}

Бібліотеки мають право самостійно розпоряджатися відповідно до законодавства доходами від господарської діяльності, у тому числі від надання платних послуг, і майном, придбаним за рахунок цих доходів.

Бібліотеки, що безкоштовно надають основні бібліотечні послуги, в порядку, передбаченому законом, звільняються від оподаткування доходів, отриманих від надання платних послуг.

Розділ X
СОЦІАЛЬНІ ГАРАНТІЇ ПРАЦІВНИКІВ БІБЛІОТЕК

Стаття 30. Соціальні гарантії працівників бібліотек

На працівників бібліотек, незалежно від форм власності та статусу бібліотеки, поширюються гарантії, встановлені законодавством про працю, соціальне страхування, пенсійне забезпечення.

Працівникам бібліотек, які працюють у сільській місцевості та селищах міського типу, а також пенсіонерам, які раніше працювали у бібліотеках у цих населених пунктах і проживають у них, держава відповідно до законодавства забезпечує безоплатне користування житлом з опаленням і освітленням у межах встановлених норм.

{Частина друга статті 30 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1388-VI від 21.05.2009}

Пільги на безплатне користування житлом з опаленням та освітленням, передбачені частиною другою цієї статті, надаються за умови, якщо розмір середньомісячного сукупного доходу сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців не перевищує величини доходу, який дає право на податкову соціальну пільгу у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

{Статтю 30 доповнено частиною згідно із Законом № 107-VI від 28.12.2007 - зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду № 10-рп/2008 від 22.05.2008; частина третя статті 30 в редакції Законів № 1166-VII від 27.03.2014, № 76-VIII від 28.12.2014 - щодо набрання чинності норм зазначеного Закону див. "Прикінцеві положення"}

Працівникам бібліотек можуть встановлюватися надбавки та доплати в межах затвердженого фонду оплати праці працівників бібліотек.

Підприємства, установи та організації за рахунок власних коштів можуть в колективних договорах встановлювати працівникам бібліотек додаткові пільги.

Працівники бібліотек мають право на допомогу на оздоровлення при наданні щорічної відпустки у розмірі посадового окладу, а також матеріальну допомогу для вирішення соціально-побутових питань та доплату за вислугу років у розмірах та порядку, що встановлюються Кабінетом Міністрів України.

{Частина статті 30 в редакції Закону № 1388-VI від 21.05.2009}

Розділ XI
МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В ГАЛУЗІ БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ

Стаття 31. Міжнародне співробітництво в галузі бібліотечної справи

Держава сприяє розширенню міжнародного співробітництва в бібліотечній справі.

Основними напрямами міжнародного співробітництва в бібліотечній справі є:

проведення спільних наукових досліджень;

організація міжнародних конференцій, симпозіумів, конгресів та інших заходів;

участь у роботі міжнародних організацій;

документообмін;

спільна видавнича діяльність.

Бібліотеки зі статусом юридичної особи мають право укладати договори про співробітництво з бібліотеками інших держав відповідно до законодавства.

{Текст статті 31 в редакції Закону № 1388-VI від 21.05.2009}

Розділ XII
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО БІБЛІОТЕЧНУ СПРАВУ

Стаття 32. Відповідальність за порушення законодавства про бібліотечну справу

Особи, винні в порушенні законодавства про бібліотечну справу, несуть відповідальність згідно з законом.

Розділ XIII
ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

2. До приведення законів України, інших нормативно-правових актів у відповідність із нормами цього Закону вони діють у частині, що не суперечить цьому Закону.

3. Кабінету Міністрів України протягом трьох місяців з дня набрання чинності цим Законом:

підготувати та подати до Верховної Ради України пропозиції про внесення змін до законів України, що випливають із цього Закону;

розробити та привести у відповідність із цим Законом свої нормативно-правові акти;

забезпечити перегляд і скасування міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів, що суперечать цьому Закону.

4. Пункт 5.1 статті 5 Закону України "Про податок на додану вартість" (Відомості Верховної Ради України, 1997 р., № 21, ст. 156, № 51, ст. 305; 1998 р., № 10, ст. 37, № 18, ст. 95, № 33, ст. 224; 1999 р., № 35, ст. 302, № 38, ст. 340, № 39, ст. 357; із змінами, внесеними Законом України від 17 лютого 2000 року № 1460-III) доповнити підпунктом 5.1.23 такого змісту:

"5.1.23. надання бібліотеками, що є у державній і комунальній власності, платних послуг фізичним і юридичним особам".

Президент України **Л.КУЧМА**

м. Київ
27 січня 1995 року
№ 32/95-ВР

Про бібліотеки і бібліотечну справу
Закон України від 27.01.1995 № 32/95-ВР
Редакція від **28.08.2025**, підстава — 4196-IX
Постійна адреса:
https://zakon.rada.gov.ua/go/32/95-%D0%B2%D1%80

Законодавство України
станом на 12.12.2025
чинний
32/95-вр

Публікації документа

- **Відомості Верховної Ради України** від 14.02.1995 — 1995 р., № 7, стаття 45
- **Голос України** від 02.03.1995